Матија Нешовић*
Институт за српски језик САНУ, Београд
matija.nesovic@isj.sanu.ac.rs

УДК 811.163.41'367'38:811.161.1'367'38
https://doi.org/10.18485/slavistika.2024.28.2.3
оригинални научни рад
примљен 15. 10. 2024.
прихваћен за штампу 24. 12. 2024.

О НЕКИМ ОСОБЕНОСТИМА АПОЗИТИВНЕ РЕЛАТИВНЕ КЛАУЗЕ У АДМИНИСТРАТИВНОМ СТИЛУ У СРПСКОМ И РУСКОМ ЈЕЗИКУ**

У раду се разматрају две особености релативне клаузе у административном стилу у српском и руском језику – редупликација антецедента (нпр. *споразум о признању кривичног дела* [...], *у ком споразуму су дефинисани и трошкови*) и употреба прескриптивног инфинитива (нпр. *Ментори* [...] *су обавезни да потпишу одлуке, које доставити деканима званично на одобрење*), као и њима сродне конструкције. Како су ове појаве карактеристичне примарно за односне реченице апозитивног типа (не и рестриктивног), поставља се питање синтаксичког статуса датих клауза – треба ли их анализирати у домену хипотаксе или паратаксе? Теоријски оквир представљају студије у којима се разматрају критеријуми за разликовање координације од субординације, као и генеративистички радови посвећени дубинским структурним одликама релативних клауза.

Кључне речи: апозитивна релативна клауза, административни стил, редупликација антецедента, прескриптивни инфинитив, координација, субординација, српски, руски.

This paper explores two peculiarities of the relative clause in the Serbian and Russian administrative register, namely double-headedness (e.g. *sporazum o priznanju krivičnog dela* [...], *u kom sporazumu su definisani i troškovi*) and the use of the prescriptive infinitive (e.g. *Mentori* [...] *su obavezni da potpišu odluke, koje dostaviti dekanima zvanično na odobrenje*), along with other related structures. Since these phenomena are normally confined to nonrestrictive relative clauses (and not restrictive ones), the question of the syntactic nature of such clauses arises – should they be analyzed in terms of hypotaxis or parataxis? The theoretical framework includes studies that examine the criteria for distinguishing coordination from subordination, as well as generativist works dealing with deep structural properties of relative clauses.

Keywords: nonrestrictive relative clause, administrative register, double-headedness, prescriptive infinitive, coordination, subordination, Serbian, Russian.

1. Уводна разматрања

Релативне клаузе (надаље: РК) у репрезентативним српским и руским граматикама и студијама начелно се разматрају као хипотактичке структуре (в. нпр. Стевановић 1969; Ковачевић 1998; Станојчић/Поповић [16]2016;

* https://orcid.org/0009-0004-5822-6675

** Овај рад је финансирало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174 од 5. фебруара 2024. године, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ. Такође, овом приликом захваљујемо проф. др Људмили Поповић на корисним сугестијама у току писања овог рада.

Пипер/Клајн/Драгићевић [4]2022; Шведова 1980; Белошапкова 1989; Валгина 2003). У зависности од тога да ли се односном реченицом сужава опсег појма означеног антецедентом или се само пружа додатна информација о већ идентификованом ентитету, у већини приручника се издвајају РК рестриктивног и апозитивног (нерестриктивног) типа.

Ипак, различити аутори (више или мање експлицитно) у својим радовима скрећу пажњу на известан паратактички потенцијал РК апозитивног типа. Тако, на пример, С. Павловић (2018: 225) износи следеће запажање: „Зависност нерестриктивне односне клаузе, у том смислу, само је површинска, тј. формална и представља својеврсну синтаксичку реинтерпретацију базичне координираности у којој су два предиката напоредо везана за један исти појам.” С. Кордић (1995: 28), позивајући се на различита истраживања, тврди да је апозитивна РК „само формално зависна реченица” (ауторка помиње и термине као што су *псеудосубординација*, *формална субординација*, *семантичка координација*). Слично томе, И. Попова (1950: 367) констатује да је у оваквим клаузама посреди „отношение, близкое к сочинению в форме подчинения”. Како истиче М. Ковачевић (1988: 47), „[k]od nerestriktivnih rečenica su tako sintaksička i semantička strana inkongruentne: nerestriktivna klauza je ‘sporedna samo sintaksički, a u semantičkom pogledu vrši funkciju samostalne predikacije’”. Како би потцртао овакву двоструку природу апозитивних РК, М. Бенић (2024: 60) одређује их као „полузависне”. Проблематика синтаксичког статуса апозитивних РК у неком словенском језику вероватно је најсистематичније и најконцизније обрађена у оквиру пројекта *Русская корпусная грамматика* у светлу постојећих параметара за разликовање граматичких односа зависности и напоредности (Пекелис 2015: §3). Резултати датог испитивања показују да апозитивне РК испуњавају многе услове за прикључивање домену паратаксе. Пре свега, према тзв. критеријуму морфосинтаксичког локуса,[1] финалне апозитивне РК у оквиру тропредикатских реченичних трансформа (по моделу *X, због чега Y → Z да X, због чега Y* – где су *X*, *Y*, *Z* ознаке за предикативне јединице) показују осетљивост на граматичке рестрикције примарног (*Z*), а не секундарног (*X*) предиката: нпр. *Ксоло имеет*$_x$ *репутацию надежного сторожа, за что и получает*$_y$ *свой хлеб от хозяев. → Я хочу*$_z$*, чтобы ксоло имел*$_x$ *репутацию надежного сторожа, за что и получал бы*$_y$ *свой хлеб от хозяев.* Другим речима, испоставља се да се

1 Овај критеријум А. Зализњак и Ј. Падучева (1997 [1975]: 65) дефинишу на следећи начин: „Если сложноподчиненное предложение, состоящее из главного Г и придаточного П, входит целиком в качестве придаточного в более крупный комплекс Г’ (ГП), где Г’ главное, и если при этом Г’ требует от сказуемого подчиненного ему предложения некоторого автоматического изменения (например, постановки в определенном наклонении), то данное изменение происходит со сказуемым предложения Г, но не П.”

завршна РК у датом случају прилагођава главном (првом) предикату (*хочу*), чиме истовремено потврђује аутономност и равноправност у односу на „посредничку" (другу) клаузу (*чтобы...*). Даље, како тврди О. Пекелис, апозитивне РК имају сопствену илокуциону снагу и могу иступати као реченични парцелати (*Видите ли, для вас смолоду не было другого пути; для меня же это только завершение огромных бурь, смещений и катастроф… которые, черт возьми, может, и не произошли?*). Такође, додељивањем одричног облика примарном („управном") предикату уз апозитивну РК не постиже се тотална негација одговарајуће сложене реченице. Ипак, како ауторка примећује, побројане карактеристике могу се односити и на поједине реализације других зависних реченица прилошког (сирконстантског) типа (нпр. допусне клаузе). Осим тога, одређени параметри указују и на хипотактички карактер апозитивних РК: на пример, како показује тзв. Ширјајевљев критеријум, клаузе овог типа могу се повезивати помоћу прототипичних напоредних везника (исп. *Некоторые скрипят во сне зубами, чего терпеть не могли бурсаки и за что нередко набивали рот скрипевшего золою с целью отучить от дурной привычки*).

У литератури на енглеском језику (нарочито генеративистичкој) много се расправљало о устројству и статусу апозитивних РК, при чему анализа на нивоу координације има знатан број присталица (исп. прегледе у Kordić 1995: 28; Benić 2024: 8; в. и радове Lassiter 2011; de Vries 2006; Cardoso / de Vries 2010; de Vries 2018). Како примећује Д. Ласитер (2011: 78), такав приступ омогућава да се објасне одређене специфичности апозитивних РК које их повезују са независним реченицама, попут надовезивачке употребе у оквиру засебне комуникативне реченице (тзв. *relatif de liaison*).

1.1. Предмет и циљ рада, теоријски оквир, грађа

У овом раду ћемо анализирати две особености апозитивних РК које су карактеристичне превасходно за административни функционални стил: редупликацију антецедента и употребу прескриптивног инфинитива. Како се о овим појавама у словенским језицима готово уопште није писало, циљ рада је да се оне опишу и објасне са теоријсколингвистичког становишта (и то нарочито у светлу учења о напоредним и зависним односима), као и да се контрастирају њихове реализације у српском и руском језику.

Пошто предмет анализе чине зависне реченице, рад је првенствено писан из синтаксичке визуре. Теоријски оквир представљају студије у којима се разматрају критеријуми за разликовање координације од субординације, као и генеративистички радови посвећени дубинским структурним одликама РК.

Грађу углавном сачињавају текстови који припадају законодавно-правном и пословном подстилу (в. Tošović 1988: 82; Katnić-Bakaršić 1999: 32).

Примери из решења, закона, уговора и сл. ексцерпирани су (помоћу циљане претраге) са јавно доступних интернет страница које објављују административну документацију.[2]

2. Редупликација антецедента

Уколико не оперишемо појмовима дубинске структуре и трансформација, прототипичну конструкцију са РК могли бисмо синтаксички представити на следећи начин: [*девојка* [*која плеше*]] (где је *девојка* центар именичке синтагме, чији је односни атрибут управо РК, у оквиру које поименичени релативизатор има одговарајућу конституентску функцију – у овом случају субјекта).

Модернији синтаксички модели, попут теорије принципа и параметара (према Carnie [3]2013), предвиђају другачији приступ датим јединицама. Наиме, операција која је кључна за разумевање површинске структуре РК (како рестриктивних, тако и апозитивних) јесте премештање (енгл. *movement*). Она подразумева подизање релативизатора из дубинске позиције која је одређена глаголском аргументском структуром на место спецификатора (тј. „ћерке”) у оквиру комплементне фразе (енгл. *CP*; према традиционалној терминологији, у питању је клауза) на самом врху РК. Дату појаву можемо илустровати следећим примерима:

(1) *Марко се оженио [$_{DP}$ девојком [$_{CP}$ $\emptyset_{spec.}$ $\emptyset_{comp.[+wh]}$ [$_{TP}$ $\emptyset_{(он)}$ воли коју$_{[+wh]}$]]].

(2) Марко се оженио [$_{DP}$ девојком [$_{CP}$ коју$_{i[+wh]}$ $\emptyset_{comp.[+wh]}$ [$_{TP}$ $\emptyset_{(он)}$ воли t_i]]].

Као што се види из наведеног упрошћеног приказа, пр. (1) илуструје стање у дубинској структури, где је релативизатор *коју* у својој изворној, објекатској позицији. Међутим, оваква констелација није граматична, с обзиром на то да се, пре него што дата реченица добије свој коначни облик из пр. (2), мора извршити трансформација премештања на иницијалну позицију у оквиру *CP* (обележену помоћу ознаке $\emptyset_{spec.}$).[3] Премештање оставља за собом фонетски нереализовану (али синтаксички и семантички функционалну) јединицу – тзв. „траг” (енгл. *trace*, одн. *t*), који је у пр. (2) обележен истим индексом (*i*) као и лексема *коју* на својој новој позицији.

2 Ради заштите личних података, изворна имена замењена су типским, а цифре у оквиру датума, бројева предмета и сл. анонимизиране су помоћу знака *x*.

3 Генеративисти дату појаву објашњавају потребом за близинским поклапањем обележја двају конституената (енгл. *feature checking*); фигуративно речено, нулти субординатор (изнад назначен као $\emptyset_{comp.[+wh]}$), који поседује обележје [+wh], „призива” елемент са истим обележјем (у овом случају заменицу *коју*$_{[+wh]}$) да му се придружи тако што ће заузети слободно место „у комшилуку” (на позицији $\emptyset_{spec.}$).

Дакле, размотривши наведене примере, можемо закључити да (по оваквом моделу) типичне РК поседују следеће важне особине: 1) везују се за именички антецедент који је предвиђен валенцом предиката главне реченице; 2) ту везу формално реализују помоћу кореферентне релативне заменице; 3) дата заменица премешта се из дубинске позиције одређене валенцом предиката зависне реченице на иницијалну ($\emptyset_{spec.}$) позицију у оквиру РК, чиме остварује и „физички" контакт са антецедентом; 4) номинални антецедент није реализован у самој РК ни на једном нивоу структуре. Ове карактеристике, уз одређене разлике,[4] заједничке су за РК апозитивног и рестриктивног типа.

Међутим, текстови из правног домена пружају нам интересантне примере који одступају од горенаведених уобичајених својстава РК; неке од њих навешћемо у наставку.

(3) Према утврђеном чињеничном стању тужилац је са предузећем J.-о. из H. био у пословном односу прво по основу **закљученог уговора о отварању акредитива са одложеним полагањем покрића од хх.хх.хххх.године**, за који уговор је јемчило 30 солидарних јемаца, међу којима је и тужени.

(4) Странке су и хх.хх.хххх. године закључиле **уговор о зајму** у ком уговору је наведено да зајам износи 60.000 евра, са роком враћања од годину дана и накнадом за коришћење новца 1% месечно.

(5) Према утврђеном чињеничном стању, тужени ВВ и тужилац АА закључили су **уговор о поклону оверен пред Основним судом у Пожаревцу хх.х ххх/хх од хх.хх.хххх. године**, којим је поклонодавац тужени поклонио поклонопримцу тужиоцу парцеле које су предмет овог поступка, ближе описане у нижестепеним пресудама, у ком уговору је наведено да поклонодавац поклонопримцу предаје у својину и на коришћење непокретности наведене у уговору [...].

(6) У вези са тим бранилац у захтеву наводи да је у конкретном случају правноснажном пресудом Основног суда у Новом Саду К ххх/хххх од хх.хх.хххх. године прихваћен **споразум о признању кривичног дела закључен између Основног јавног тужиоца у Новом Саду и окривљеног** у ком споразуму су дефинисани и трошкови кривичног поступка које је окривљени дужан да сноси [...].

(7) [...] создание **устройства сбрасывания сноуборда в случае чрезвычайной ситуации**, каковое устройство обеспечивает необходимую оперативность и надежность работы устройства и его комплектующих

4 Најважнија разлика састоји се у томе што РК апозитивног типа могу, осим именичких јединица, као антецедент имати и друге врсте речи или чак читаву клаузу.

(8) [...] по условиям которого Анна А.А. дала взаймы Петру П.П. деньги в **сумме хххх руб.**, каковую сумму целиком вручила ему наличными [...].

(9) Если должник злостно не выполняет **решение суда, связанное с принудительным исполнением документа**, в котором решении говорится о задолженности, то лицо, совершившее это действие, может быть привлечено к ответственности в соответствии с законодательством РФ.

У наведеним примерима масним слогом је истакнут антецедент, а подвлачењем почетак сваке РК. Оно што је необично јесте то што је антецедент експлициран не само у главној реченици већ и у зависној РК. Ипак, он се у РК обично не понавља у целини, већ парцијално – репродукује се искључиво центар антецедентне синтагме (*уговор*, *споразум*). На овај начин дате клаузе приближавају се независним реченицама са показним (*ов-*, *т-*) заменицама (исп. *у овом уговору*, *у том споразуму*),[5] будући да релативизатор *који* упућује на зависне чланове именичке синтагме, али не и на њен центар (ту функцију преузима поновљени антецедент). Ово је и у складу с чињеницом да су РК у наведеним примерима апозитивног, а не рестриктивног типа. Заправо, чини се да је од семантичког типа РК *per se* још важније то што између првог антецедента и РК обично постоји некаква „сметња" у виду друге именице или неке шире конструкције – синтагме и(ли) уметнуте зависне реченице. С тим у вези, поновљени антецедент уводи се у РК како би се отклонио амбигвитет, те могућност погрешног приписивања референта изолованом релативизатору.

Један начин да се објасни ова специфичност бирократског језика јесте да поновљени антецедент посматрамо као резултат нарочите операције која је својствена искључиво датом стилу: посреди је својеврсно *додавање*, *копирање* центра антецедентне синтагме. Дату тврдњу могу поткрепити примери на руском језику (нарочито са заменицом *который*, а не *каковой*), у којима поменута трансформација често није спроведена до краја, већ се поновљени антецедент издваја заградама или неким другим знаком интерпункције, чиме се „ограђује" од основног реченичног тока и приближава парентези.

(10) Кроме того, в деле имеется **контракт на изготовление и поставку колпачка винтового**, в котором (контракте) предусмотрена иная форма оплаты (пункт х.х, лист дела хх).

(11) Опять, еще раз, как может приказ противоречить **вышестоящему по рангу Постановлению Правительства**? (проекте, который всего лишь ПОКА не принят). В котором, Постановлении, слова нет о УОПТС, а только УОТ.

5 Ипак, дистрибуција односних и показних заменица не подудара се у целости, будући да се потоње могу користити и егзофорички (исп. Lassiter 2011: 73–74, 78–79).

Међутим, није јасно на ком нивоу синтаксичке структуре и у којој фази деривације би се могла спровести накнадна редупликација.[6] Овакви и други специфични примери навели су генеративисте да ревидирају базични модел (заснован на једноставном премештању релативизатора) и да сагледају комплексну дубинску структуру РК из другачије перспективе. Кључну новину на овом пољу представља пракса да се антецедент генерише и у оквиру саме РК (в. нпр. Kayne 1994; Bianchi 1999; de Vries 2006; Cardoso / de Vries 2010; de Vries 2018). С тим у вези, навешћемо одређене податке које, како нам се чини, треба довести у везу са овде анализираном појавом.[7]

Као прво, треба нагласити да су поједини страни истраживачи у административним текстовима проналазили потврде РК са поновљеним антецедентом (в. Cardoso / de Vries 2010; Smits 1989: 65). Такви примери су у апсолутној корелацији са онима које смо ми навели за српски и руски језик. Нарочито је занимљиво то што се овакве конструкције могу срести и у списима старим неколико стотина година – тако, рецимо, А. Кардосо и М. де Врис (2010) наводе примере из португалских правних докумената из 14. века, док Ј. Павловић Јовановић (2023: 235–238) прилаже потврде на српском језику из 19. века.

Затим, ваља истаћи да постоје (премда малобројни) језици са тзв. бицентричном релативизацијом (енгл. *double-headed relative clauses*),[8] која је структурно слична наведеним примерима из српских и руских правних текстова – антецедент не само што претходи РК већ се понавља и у оквиру ње саме. У наставку ћемо навести један такав пример (преузет из Cinque 2011).

(12) ba <u>moRii</u> [jo <u>moRii</u> ThaRii hɛ], ba moRii lambii hɛ
that girl which girl standing is that girl tall is
'The girl who is standing is tall.'
(језик бундели)

Такође, примери бицентричне релативизације постоје и у одређеним европским језицима. На пример, такав модел може се срести у италијанском, и то онда када се помоћу РК указује на нереференцијалну ситуацију којом се дефинише тип објекта означеног антецедентом (исп. срп. *такав који / да*...,

6 Операција копирања није страна генеративној граматици (тј. минималистичком програму), али је она резервисана управо за конституенте који остају „невидљиви" на површинској структури, што је супротан случај у односу на наведене примере (в. Corver/ Nunes 2007).

7 О бројним аргументима који подупиру дату тезу читалац се детаљно може информисати у наведеним радовима.

8 Бицентрична релативизација може бити само једна од могућих стратегија релативизације у оквиру једног језика, и то неретко подстакнута одређеним прагматичким факторима (нпр. емфазом).

енгл. *such that...*) (в. Benincà 2012; Benincà / Cinque 2014). Дати феномен илустроваћемо следећим примером (преузетим из Cinque 2011: 79).[9]

(13) Non hanno ancora trovato una sostanza [dalla quale sostanza ricavare un rimedio contro l'epilessia]

'They have not found a substance from which substance to obtain a remedy against epilepsy'

Осим наведених случајева, поновљени антецедент карактеристичан је и за дечји језик (в. примере који се наводе у de Vries 2018: 14), што, посебно ако имамо у виду темељне постулате генеративне граматике, може указивати на његову везу са дубинском структуром.[10]

Нарочиту пажњу истраживачи су посветили случајевима у којима у оквиру РК апозитивног типа релативизатор стоји уз именичку јединицу која се разликује од антецедента (исп. следећи пример, преузет из McCawley 1981: 118).

(14) Mark belongs to the Knights of Columbus, which organization has been condemned by the Jewish Defense League.

Дакле, овде именица *organization* није „пресликана" из главне реченице, већ се први пут јавља у РК и, сходно томе, додатно квалификује синтагму *the Knights of Columbus* (прецизира врсту датог ентитета), чиме се семантички и синтаксички приближава апозицији. Ова особеност апозитивних РК узгредно је разматрана и на материјалу нашег језика (в. нпр. Kordić 1995: 110; Keenan 1985: 153). Слични примери забележени су и у нашој грађи:

(15) Додаје да је тужилац доградио **поткровље** у ком простору је држао видео игрице „Жикс" чији је власник тужилац, а који је клуб радио до хх.хх.хххх. године када је од стране инспекције затворен јер тужилац није имао ријешене имовинско-правне односе. (16) Нпр. у време подношења оптужног акта на снази су биле **одредбе члана 323 став 3 у вези става 1 Кривичног законика** за које кривично дело је била запрећена казна затвора од једне до осам година из ког разлога је судио судија појединац. (17) [...] несумњиво је друштвима „X" и „Y", односно њиховим законским

9 Иако овакве реченице површински подсећају на рестриктивни тип РК, горепоменути аутори су убедљивом аргументацијом и примерима из савремених и историјских извора показали да су по многим синтаксичким особинама (као што су могућност епистемичког тумачења модалних глагола, немогућност сукцесивног уланчавања двеју РК од којих друга сужава референтни опсег прве итд.) овакве конструкције, заправо, ближе апозитивном типу РК.

10 Поред бицентричног обрасца, постоје и језици у којима се једноструки антецедент на површинском нивоу налази у оквиру РК; овакав податак умногоме је уздрмао „европоцентричну" парадигму екстерног преноминалног (левог) центра (исп. Bianchi 1999: 61–62).

заступницима било познато да се уговори потписују са **Аном Перић**, као директором друштва, <u>које лице</u> је само петнаестак дана раније званично било запослено у друштву „Y".

Треба истаћи да су овакве конструкције синтаксички апсолутно упоредиве са већ представљеним РК са поновљеним антецедентом: 1) у питању су апозитивне РК; 2) претходи им главна реченица са исказаним антецедентом; 3) површински их одликује специфичан модел *релативизатор + именичка јединица*. Једина битнија разлика међу овим двема врстама РК јесте, заправо, лексичке природе. Међутим, ни та разлика није апсолутна ако узмемо у обзир већ истакнуту чињеницу да поновљени антецедент најчешће није „пресликан" у целости, већ парцијално (в. пр. 3–11). То нам указује да потпуна лексичка подударност у оваквим случајевима није обавезна (а најчешће и није пожељна нити потребна). Због свега наведеног сматрамо да се ова два типа апозитивних РК могу синтаксички анализирати на исти начин. Слично датом питању приступају и Кардосо и Де Врис (2010), који предлажу следећи модел анализе оваквих РК:[11]

<u>[CoP [DP *the* [NP *dog*]]</u> Co [DP D <u>[CP [DP$_{rel}$ *which* [NP *animal*]]$_k$ C [IP ... t$_k$ ...]]]]</u>

Антецедент у главној клаузи (в. део подвучен равном линијом) увек је реализован. Што се тиче зависне клаузе (исп. део подвучен кривудавом линијом), у оквиру њене временске фразе (в. ознаку *IP*), тј. субјекатско-предикатског комплекса, изворно је дубоко „усидрена" конструкција *релативизатор + именичка јединица* (овде: *which animal*). Тек премештањем она долази на иницијалну позицију у РК. Као што се може наслутити, у типичним апозитивним РК (са једним, екстерним центром на површинском нивоу) та именичка јединица се одстрањује операцијом брисања. Иначе, маркер *Co* означава однос објаснидбене (енгл. *specifying*) координације између *DP*-антецедента (*the dog*) и друге детерминаторске фразе (в. уоквирени *DP*-конституент), чији је центар нулти (нереализовани) детерминатор, а допуна – релативна клауза.[12]

11 На сличан начин поједини аутори приступају и рестриктивним РК. Тако Де Врис (2018: 20) предлаже следећи модел рестриктивних РК: [$_{DP}$ D [NP [$_{CP}$ [$_{DP}$ D$_{RP}$/OP ~~NP~~]$_i$ (C) [IP ... t$_i$ ...]]]]. Разлика је у томе што се овде анализа спроводи искључиво у оквирима субординације – зависна РК је подређена екстерном именичком центру. Конкретно, уколико за пример узмемо синтагму *девојка коју Марко познаје*, њена дубинска „верзија" линеарно би изгледала овако: *<u>*девојка*</u> *Марко познаје коју* <u>*девојку*</u>. Трансформацијом премештања читав објекатски комплекс у оквиру РК (*коју девојку*) дошао би на место непосредно уз први антецедент, а затим би операцијом брисања други антецедент отпао из површинске структуре.

12 Према новијим верзијама генеративне граматике (као што је теорија антисиметрије), детерминатор може као допуну имати зависну реченицу (в. аргументацију у Bianchi 1999: 39–48).

На овај начин сви типови апозитивних одредаба посматрају се кроз призму нарочитог типа напоредног односа. Према оваквој поставци, када је реч о РК са експлицираним интерним центром, могли бисмо говорити о реконструкцији, тј. *откривању* инхерентног потенцијала апозитивних РК – метафорички речено, ове реченице у својој „дубини" (иза релативизатора) похрањују одговарајући номинал, који по потреби може „испливати на површину".

Најзад, треба објаснити зашто се РК са поновљеним антецедентом јављају баш у административном стилу. Наиме, један од приоритета овог регистра јесте јасноћа. Пошто правни документи оперишу великим бројем чињеница, нумеричких података и имена, неопходно је да сваки део текста буде недвосмислен. Због тога су заменице, као упућивачке речи, практично „прогнане" из овог стила (в. Klikovac 2008: 260), што значајно умањује кохерентност и читљивост текста, али гарантује његову прецизност. Прономинални релативизатори, нарочито ако су удаљени од свог центра, нису довољни да обезбеде потребну јасноћу, па им се додаје поновљени антецедент из управне клаузе (исп. Smits 1989: 65). С друге стране, РК пружају могућност чвршћег графичког, интонационог и синтаксичког уланчавања сегмената који су логички повезани, што јој даје евентуалну предност у односу на употребу анафоричке конструкције у засебној комуникативној реченици.

Како су овакве формулације, дакле, подстакнуте прагматичким факторима, те нису синтаксички закономерне, остаје отвореним питање колико је добро решење уклапати их у строге оквире апстрактних синтаксичких образаца. Генеративни модел није статистички адекватан – апозитивне конструкције са интерним центром и даље су маргиналне и, као што видимо, у већини језика маркиране, тј. ограничене на одређене стилове или зависне од одређених комуникационих чинилаца. Осим тога, потребно је у контексту предложеног обрасца објаснити пр. (10) и (11) на руском, у којима, како се чини, поновљени антецедент обавља функцију апозиције уз сам релативизатор. Ипак, независно од стања у претпостављеној дубинској структури, евидентно је да и на површинском нивоу релативизатор праћен именичком јединицом задобија својства демонстратива и самим тим сигнализира извесну синтаксичку аутономију апозитивних РК.

3. Прескриптивни инфинитив

Још давно је примећено да инфинитив у одређеним случајевима може бити самостално коришћен у функцији реченичног предиката. Он се тада употребљава у значењу блиском императивном, тј. „подразумева давање подстицаја за остварење онога што се инфинитивом именује" (Пипер и др. 2005: 470; исп. и Валгина 2003: 170), и то најчешће у оквиру упутстава, упо-

зорења, налога и сл. (нпр. *Пажљиво отворити поклопац*, *Нанети препарат на рану и нежно масирати* итд.). Како је инфинитив нелични глаголски облик, реченице у којима он самостално обавља функцију предиката не поседују субјекат. Сходно томе, не експлицира се конкретан вршилац радње означене глаголом, већ се он уопштава, деперсонализује. С обзиром на комуникативну функцију датог облика, у науци се за њега усталио назив *прескриптивни инфинитив* (надаље: ПИ).

Када се говори о ПИ, практично без изузетка наводе се примери његове употребе у оквиру независних реченица. Међутим, потврде из правних текстова (како на српском, тако и на руском језику) показују нам да се овај глаголски облик, насупрот очекивањима, понекад користи и у оквиру РК (примере овакве употребе ПИ нисмо пронашли у доступној домаћој и страној литератури).

(18) [...] ovim bi bila završena **globalna formacija Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ** (unutar koje izvršiti popunu i dalje razvijati jedinice)

(19) Пошто се нико више није јавио за реч, моли Збор да усвоји један од поднетих два предлога а то су: 1) Господина Перића: да Збор одбаци поднет пројекат правила и да се изабере други Одбор, да изради **нов пројекат**, који поднети идућем Редовном Годишњем Збору на претрес [...].

(20) **Оглас** објавити и на огласној табли Основног суда у Прокупљу и интернет адреси Града Прокупља у делу „Конкурси, обавештења и огласи" који доставити Градској управи града Прокупља.

(21) Поступак продаје дрвета спровести путем прикупљања понуда по **јавном позиву**, који објавити у једном штампаном медију [...].

(22) После сбора фактографической информации необходимо включить ее в **отчет**, который отправить соответствующим правозащитным организациям.

(23) Результатом должен быть отрицательный **протокол**, который направить в ОНО.

(24) Из данного протокола также следует, что по итогам публичных слушаний постановлено: признать публичные слушания состоявшимися, подготовить **итоговый документ** – заключение о результатах публичных слушаний [...], который опубликовать в сети «Интернет».

Пошто су, као што смо нагласили, све реченице са предикатским инфинитивом нужно бесубјекатске, релативизатор у датом случају мора обављати неку другу функцију (најчешће правог објекта).

Такође, као и у претходном поглављу, и овде већина примера представља РК апозитивног типа – антецедент је већ довољно одређен, а помоћу РК уводи се додатна информација, тј. *порука* читаоцу. Та порука има вред-

ност засебног говорног чина, одн. сопствену комуникативну функцију (заповести), због чега ју је, заправо, синтаксички упутно анализирати као независну реченицу (в. Пекелис 2015: §1.2.4).[13] Ако погледамо наведене примере, приметићемо да се ПИ често користи не само у оквиру РК већ и у првој клаузи (нарочито у руском језику). Дакле, овај глаголски облик није у потпуности формално еманципован у оквиру апозитивних РК, али и даље означава функционално равноправну предикацију.

Занимљиво је да сличне реализације примећујемо спорадично и када је реч о императиву (у различитим регистрима):

(25) kad završi upload dobiti ces **link** koji posalji ovadje na forum (са интернет форума)

(26) Drugi način popunjavanja računa je **da koristite cenovnik**, o čemu pročitajte u knjizi »PROGRAM ZA KNJIGOVODSTVO MALOG BIZBISA BOZIC MILLENIUM«. (скрипта за студенте)

(27) Željama nema kraja, samo što se sve to ne može poslati u jednom **paketu**, a koji pošalji na ovu adresu [...]. (из личне преписке, 1944. год., преузето из Todorić 2018)

С обзиром на то да се илокуционе снаге прве и инфинитивне клаузе разликују (обавештење и заповест), комуникативна самосталност апозитивних РК је у датом случају веома лако уочљива и проверљива (на њу у пр. 27 указује и употреба везника *а*, о чему в. више у т. 4).

Међутим, да се ПИ понекад може јављати и у оквиру РК рестриктивног типа, показују ретке бирократске конструкције типа *број факса на који послати профактуру*. Ипак, у датом случају РК нема сопствену илокуциону снагу, већ је део ширег говорног чина обавештења (‘Ово је број факса на који треба послати профактуру’).

Напослетку, зашто се овакве конструкције употребљавају баш у административном стилу? Чини се да одговор треба тражити у израженој деперсонализованости и институционализованости овог регистра – инфинитив, као нелични глаголски облик, погодан је за исказивање захтевâ које је потребно испунити, али који нису упућени конкретном лицу (за разлику од императива; в. Пипер и др. 2005: 470).[14]

13 Како тврди О. Пекелис (2015: §3), апозитивне РК могу понекад имати и комуникативну вредност питања.

14 Ако, поред тога, дати феномен пропустимо кроз матрицу критичке анализе дискурса, у њему би се дала сагледати демонстрација институционалне моћи. Наиме, заповест исказана помоћу инфинитног облика строга је и неопозива. Насупрот личним формама, инфинитив обезбеђује строгу дистанцу, „хладноћу” и усмереност на предмет саопштења – не назначава се ко доноси одлуку и ко треба да је спроведе у дело. Тако се, на пример, у контексту пресуде казна намеће окривљеном као неминовност; суд му се не обраћа

4. Теоријски проблеми и импликације

Као што је већ назначено, један од актуелних генеративистичких модела апозитивних РК могао би се представити на следећи начин:

[CoP [DP *the* [NP *man*]] Co [DP D [CP [DP$_{rel}$ *which* [NP *man*]]$_k$ C [IP … t_k …]]]]

Ако пажљиво погледамо дату структуру, уочавамо да је сама РК (означена као *CP*), заправо, и даље у дубинском односу субординације, али не према екстерном антецеденту, већ према нултом детерминатору. Другим речима, она и даље има статус зависног конституента, пошто је уклопљена у ширу синтагматску јединицу центричног типа – детерминаторску фразу (у традиционалној граматици то би било најближе именичкој синтагми), која је координирана са истоврсном антецедентном синтагмом. Дакле, према оваквој анализи, апозитивне РК се могу укључити у напоредни однос тек посредно, тј. на основу секундарне реинтерпретације на нивоу површинске структуре (што може објаснити њихову дуалну природу). Осим тога, оваква поставка има још једну релевантну последицу: као што се види, у релацију координације ступају (у маниру апозиције) два референтна израза, тј. две детерминаторске фразе (*DP*), а не две предикатске реченице (*CP*). Другим речима, овде се апозитивне РК могу разматрати у оквирима конституентске, али не и реченичне координације.

Уколико се одлучимо за овакав модел, остаје отвореним питање како апозитивне РК могу имати сопствену комуникативну вредност, тј. илокуциону снагу (што је показано у претходном поглављу, као и у Пекелис 2015: §3). Једно решење могло би представљати одбацивање (или значајно ревидирање) датог критеријума приликом утврђивања зависног или независног статуса одговарајуће реченице. Међутим, као што смо већ нагласили (в. т. 1), постоје и други параметри који упућују на тумачење у оквиру реченичне паратаксе. Такође, осим већ наведених, пажњу (због своје незанемарљиве учесталости) завређују и следећи примери:

(28) Ovo može biti **sjajna alatka** arhitektama u početnim fazama projektovanja kako bi im ubrzao rešavanje prostorne organizacije, a koja se dalje može dodatno razvijati u skladu sa specifičnim zahtevima projekta.

(29) Da ne ulazimo u detalje tog sukoba, elem Kina 1842. godine gubi rat i uz to pristaje na **uslove mira u Nanjingu**, a koji su sledeći: [...].

(говори о њему у трећем лицу), што аутоматски значи да он и није у позицији да реплицира; њему је укинуто право гласа – тачније, *он* је укинут као личност у поступку (исп. Јовановић Симић 2014: 23).

(30) Neki stručnjaci sugerišu da Peperomija može sasvim lepo da raste i kada ne dobija **prihranu**, a koja se pak preporučuje kada želite da biljka brže i bujnije raste, ili kada je u nepovoljnim uslovima života, kada nema svetla ili toplote.

Сличну форму могу имати и апозитивне РК са поновљеним антецедентом у правним текстовима (пример који наводимо занимљив је и због тога што садржи две такве јединице, од којих се друга надовезује на читаву прву):

(31) С обзиром да тужилац није ни у накнадно остављеном року доставио **тражену документацију**, **а која документација је прописана као обавезан прилог захтјева за издавање употребне дозволе**, а коју чињеницу тужилац и не спори, то је правилно 3 закључком првостепеног органа одбачен захтјев тужиоца за издавање употребне дозволе као непотпун, позивом на одредбу члана 125 став 3 ЗОУП.

Чини се да су овакве конструкције тешко уклопиве у размотрене синтаксичке обрасце. Пре свега, антецедент и одговарајућа РК често су раздвојени (међу њима постоје конституентске баријере), као у пр. (28). Затим, употреба супротног везника *а* доводи у питање постојање нултог напоредног објаснидбеног везника који је предвиђен новијим генеративистичким моделом (в. крај 2, као и почетак овог поглавља), пошто је очекивано да они буду у комплементарној дистрибуцији. Површинска структура оваквих исказа даје нам повода да их тумачимо у домену паратаксе: координатор *а* следи иза независне реченице, при чему је релативизатор *који* еманципован и задобија вредност личне (или евентуално показне) заменице. Овакве реченице по свом устројству и дистрибуцији блиске су тзв. „независним релативним клаузама" (Ковачевић 1998: 223–233), с тим што имају реализован формални маркер не само координације (напоредни везник) већ и субординације (релативизатор). У односу на претходни реченични садржај дате клаузе углавном пружају додатну информацију или га конкретизују, али понекад показују и назнаке смисаоно равноправне пропозиције (исп. пр. 27, 30). Због свега наведеног, могућности интерпретације оваквих конструкција (као и апозитивних РК уопште) крећу се од субординације, преко координације, па до парентезе као прагматичке интерполације.

5. Закључна разматрања

Појаве у вези са апозитивним РК које су представљене у овом раду – редупликација антецедента, одн. увођење именице са квалификативном функцијом у односу на антецедент (т. 2), употреба прескриптивног инфинитива и императива (т. 3), спорадично уланчавање са независним реченицама помоћу везника *а* (т. 4), потенцијални дистантни положај у односу на антецедент (т. 2–4) – говоре у прилог извесном паратактичком потенција-

лу датих конструкција. Ипак, синтаксички статус апозитивних РК и даље остаје споран. С обзиром на сложеност проблематике, неопходно је ревидирати и ускладити истраживачке параметре, будући да одговор на многа питања зависи управо од тога шта сматрамо критеријалним обележјима координације и субординације.

Што се тиче контрастивног нивоа истраживања, можемо рећи да анализиране појаве постоје како у српском, тако и руском језику, те да функционишу на сличан начин. Разлику би евентуално могла представљати нешто слабија еманципованост поновљеног антецедента у руским изворима (који се од остатка текста понекад издваја интерпункцијски), што важи и за прескриптивни инфинитив (који се често „наслања" на инфинитив у претходној клаузи). Ипак, овакве тврдње било би добро проверити на широј грађи и уз коришћење статистичких метода.

Посматрана са становишта функционалне стилистике, представљена грађа могла би да послужи као извор нових сазнања о синтаксичким особеностима административног стила у српском и руском језику. Описане појаве у складу су са темељним карактеристикама датог регистра (лексичким понављањима, дугим реченицама, безличним и обезличеним конструкцијама), а проистичу из потребе за јасноћом и деперсонализованим исказом. С тим у вези, питање је колико се механизми карактеристични за један регистар могу пројектовати на анализу језичког система у целини.

Надамо се да ће истраживање које смо спровели пружити подстрек за даља проучавања на пољу релативне клаузе и синтаксе административног стила. Укрштање различитих теоријских приступа, уз разноврсне увиде које доносе језичка типологија и контрастивна лингвистика, представља добру основу за обухватну анализу овог и сличних лингвистичких феномена.

Цитирана литература

Белошапкова, Вера А. (ред.) Современный русский язык. Москва: Высшая школа, 1989.

[Beloshapkova, Vera A. (red.) Sovremennyĭ russkiĭ i͡azyk. Moskva: Vysshai͡a shkola, 1989]

Валгина, Нина С. Современный русский язык: Синтаксис: Учебник. Москва: Высшая школа, 2003.

[Valgina, Nina S. Sovremennyĭ russkiĭ i͡azyk: Sintaksis: Uchebnik. Moskva: Vysshai͡a shkola, 2003]

Зализняк, Андрей А., Елена В. Падучева. «К типологии относительного предложения». [В:] Семиотика и информатика. Opera Selecta, 35. Москва: Языки русской культуры, 1997 [1975], 59–107.

[Zalizni͡ak, Andreĭ A., Elena V. Paducheva. «K tipologii otnositel′nogo predlozheni͡ia». [V:] Semiotika i informatika. Opera Selecta, 35. Moskva: I͡Azyki russkoĭ kul′tury, 1997 [1975], 59–107]

Јовановић Симић, Јелена. „Инструктивни стил фармацеутских упутстава". Узданица XI/1, 2014: 11–27.

[Jovanović Simić, Jelena. „Instruktivni stil farmaceutskih uputstava". Uzdanica XI/1, 2014: 11–27]

Ковачевић, Милош. Синтакса сложене реченице у српском језику. Београд: Друштво „Рашка школа", 1998.

[Kovačević, Miloš. Sintaksa složene rečenice u srpskom jeziku. Beograd: Društvo „Raška škola", 1998]

Павловић Јовановић, Јелена. „Релативна реченица са инкорпорираним антецедентом у административно-правном стилу српскога језика у 19. веку". У: М. Ковачевић, Ј. Петковић (ур.) Србија и српски језик (Српски језик, књижевност, уметност: Зборник радова са XVII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (28–29. X 2022)): Том I. Крагујевац: ФИЛУМ, 2023, 231–240.

[Pavlović Jovanović, Jelena. „Relativna rečenica sa inkorporiranim antecedentom u administrativno-pravnom stilu srpskoga jezika u 19. veku". U: M. Kovačević, J. Petković (ur.) Srbija i srpski jezik (Srpski jezik, književnost, umetnost: Zbornik radova sa XVII međunarodnog naučnog skupa održanog na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu (28–29. X 2022)): Tom I. Kragujevac: FILUM, 2023, 231–240]

Павловић, Слободан. „Реченице с односном клаузом". [У:] П. Пипер (ред.) Синтакса сложене реченице у савременом српском језику. Нови Сад: Матица српска – Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008, 199–287.

[Pavlović, Slobodan. „Rečenice s odnosnom klauzom". [U:] P. Piper (red.) Sintaksa složene rečenice u savremenom srpskom jeziku. Novi Sad: Matica srpska – Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2008, 199–287]

Пекелис, Ольга Е. «Сочинение и подчинение». Проект корпусного описания русской грамматики. <http://rusgram.ru/Сочинение_и_подчинение> 15. 10. 2024.

[Pekelis, Olʹga E. «Sočinenie i podčinenie». Proekt korpusnogo opisaniâ russkoj grammatiki. <http://rusgram.ru/Sočinenie_i_podčinenie> 15. 10. 2024]

Пипер, Предраг, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић. Синтакса савременога српског језика. Проста реченица. Београд: Институт за српски језик, Београдска књига – Нови Сад: Матица српска, 2005.

[Piper, Predrag, Ivana Antonić, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović, Branko Tošović. Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica. Beograd: Institut za srpski jezik, Beogradska knjiga – Novi Sad: Matica srpska, 2005.]

Пипер, Предраг, Иван Клајн, Рајна Драгићевић. Нормативна граматика српског језика. Нови Сад: Матица српска, [4]2022.

[Piper, Predrag, Ivan Klajn, Rajna Dragićević. Normativna gramatika srpskog jezika. Novi Sad: Matica srpska, [4]2022 .

Попова И. А. «Сложносочиненное предложение в современном русском языке». [В:] В. В. Виноградов (ред.) Вопросы синтаксиса современного русского языка. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, 1950, 355–396.

[Popova I. A. «Složnosočinennoe predloženie v sovremennom russkom âzyke». [V:] V. V. Vinogradov (red.) Voprosy sintaksisa sovremennogo russkogo âzyka. Moskva: Gosudarstvennoe učebno-pedagogičeskoe izdatel′stvo Ministerstva prosveŝeniâ RSFSR, 1950, 355–396]

Станојчић, Живојин, Љубомир Поповић. Граматика српског језика. Београд: Завод за уџбенике, [16]2016.

[Stanojčić, Živojin, Ljubomir Popović. Gramatika srpskog jezika. Beograd: Zavod za udžbenike, [16]2016]

Стевановић, Михаило. Савремени српскохрватски језик II. Београд: Научна књига, 1969.

[Stevanović, Mihailo. Savremeni srpskohrvatski jezik II. Beograd: Naučna knjiga, 1969]

Шведова, Наталия Ю. (ред.). Русская грамматика, т. II. Москва: Издательство Наука, 1980.

[Švedova, Nataliâ Û. (red.). Russkaâ grammatika, t. II. Moskva: Izdatel′stvo Nauka, 1980]

Benić, Mislav. „Odnosna rečenica: semantički pristup". Jezikoslovlje, 25.1, 2024: 1–68.

Benincà, Paola. „Frasi relative e strutture copulari". [In:] G. Borghello, V. Orioles (eds.) Per Roberto Gusmani 1. Linguaggi, culture, letterature 2. Linguistica storica e teorica. Studi in ricordo. Udine: Forum, 2012, 251–267.

Benincà, Paola, Guglielmo Cinque. „Kind-defining relative clauses in the diachrony of Italian". [In:] P. Benincà, A. Ledgeway, N. Vincent (eds.) Diachrony and Dialects: Grammatical Change in the Dialects of Italy. Oxford: Oxford University Press, 2014, 257–278.

Bianchi, Valentina. Consequences of antisymmetry: headed relative clauses. Berlin – New York: Mouton de Gruyter, 1999.

Cardoso, Adriana, Mark de Vries. "Internal and external heads in appositive constructions" (Unpublished manuscript). University of Lisbon and University of Groningen, 2010.

Carnie, Andrew. Syntax: a generative introduction. New Jersey: Wiley-Blackwell, [3]2013.

Cinque, Guglielmo. "On Double-Headed Relative Clauses". Revista de Estudos Linguísticos da Univerdade do Porto, Nº 1, Vol. 6, Porto, 2011: 67–91.

Corver, Norbert, Jairo Nunes. "From trace theory to copy theory".[In:] N. Corver, J. Nunes (eds.) The Copy Theory of Movement. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2007, 1–9.

Katnić-Bakaršić, Marina. Lingvistička stilistika. Budapest: Open Society Institute, 1999.

Kayne, Richard S. The Antisymmetry of Syntax. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1994.

Keenan, Edward. "Relative Clauses". [In:] T. Shopen (ed.) Language Typology and Syntactic Description. Vol. II. Complex Constructions. Cambridge: Cambridge University Press, 1985, 141–170.

Klikovac, Duška. Jezik i moć. Beograd: Biblioteka XX vek, 2008.

Kordić, Snježana. Relativna rečenica. Zagreb: Matica hrvatska, 1995.

Kovačević, Miloš. „O složenoj rečenici s uzročnom relativnom klauzom". Јужнословенски филолог XLIV, 1988: 45–57.

Lassiter, Daniel. “Anaphoric Properties of *which* and the Syntax of Appositive Relatives“. [In:] J. Wood, N. Myler (eds.) NYU Working Papers in Linguistics. 2011, 69–94.

McCawley, James. “The syntax and semantics of English relative clauses”. Lingua 53, 1981: 99–149.

Smits, Reinier Johannes Charles. Eurogrammar: The relative and cleft constructions of the Germanic and Romance languages. Dordrecht – Holland/Providence RI – U.S.A.: Foris Publications, 1989.

Tošović, Branko. Funkcionalni stilovi. Sarajevo: Svjetlost, 1988.

De Vries, Mark. “The Syntax of Appositive Relativization: On Specifying Coordination, False Free Relatives, and Promotion”. Linguistic Inquiry 37 (2), 2006: 229–270.

De Vries, Mark. “Relative Clauses in Syntax“ (Postprint version). [In:] M. Aronoff (ed.) Oxford Research Encyclopedia of Linguistics. Oxford: Oxford University Press, 2018.

Извори

Todorić, Gordana. Fragmenti porodičnog albuma porodice Molnar – pisma iz transporta. Novi Sad: Futura publikacije – Jevrejska opština Novi Sad, 2018.

Матия Нешович

О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ НЕРЕСТРИКТИВНОГО ОТНОСИТЕЛЬНОГО ПРИДАТОЧНОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ В ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОМ СТИЛЕ СЕРБСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ

Резюме

В этой статье рассматриваются две особенности определительного придаточного в официально-деловом стиле сербского и русского языков, а именно повторение антецедента (например, *споразум о признању кривичног дела* [...]*, у ком споразуму су дефинисани и трошкови*) и употребление независимого инфинитива со значением приказа-побуждения (например, *Ментори* [...] *су обавезни да потпишу одлуке, које доставити деканима званично на одобрење*), а также другие подобные конструкции. Поскольку данные явления свойственны нерестриктивным относительным придаточным (в отличие от рестриктивных), возникает вопрос о синтаксическом статусе таких придаточных – следует ли их анализировать в рамках сочинения или подчинения? С целью ответить на этот вопрос, мы рассмотрели многочисленные примеры, учитывая при этом исследования, посвященные критериям разграничения между сочинением и подчинением и структуре относительных придаточных. На основе проведенного анализа, мы пришли к выводу, что исследуемые явления указывают на выраженный сочинительный характер связи в предложениях с нерестриктивными относительными придаточными, но что вопрос их синтаксического статуса далеко не решен и требует дальнейшего изучения.
Ключевые слова: нерестриктивное относительное придаточное, официально-деловой стиль, повторение антецедента, независимый инфинитив, сочинение, подчинение, сербский, русский.